

Výuka v době pandemie – Gruzie

Filip Klimovič
září 2022

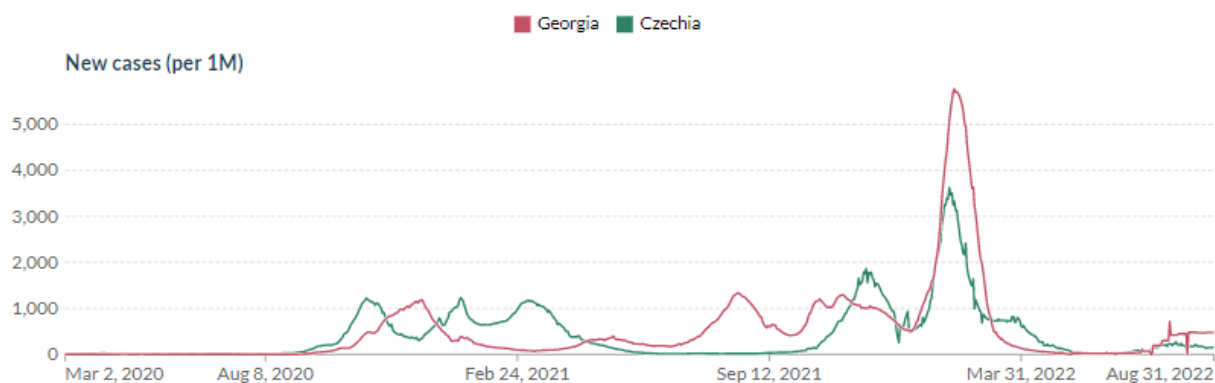
1. Úvod

Vzdělávací systém v Gruzii čelí mnoha výzvám, zejména v nerovnostech přístupu ke vzdělání a v kvalitě výuky jako takové. Navíc bývá Gruzie jakožto postsovětská země stále řazena mezi země rozvojové. V této práci se budeme věnovat otázce, jakým způsobem byla výuka v Gruzii ovlivněná průběhem světové pandemie koronaviru způsobujícího onemocnění covid-19 v letech 2020 a 2021 a jaké jsou její důsledky téměř po roce od prvního plošného uzavření škol.

2. Vývoj pandemie v Gruzii

Gruzie nebyla mezi prvními zeměmi, kam se rozšířila nákaza novým čínským koronavirem způsobujícím onemocnění covid-19. Gruzínská vláda tak s obavami sledovala vývoj v zasažených zemích jako například v Číně, Taiwanu, Francii, Itálii, Íránu a dalších. Prvním zavedeným opatřením se stalo měření tělesné teploty cestujících přijíždějících do země na letištích 25. ledna 2020 (1) a vzápětí zrušení přímých letů mezi Gruzii a Čínou.

Graf na obrázku (Obrázek 1) ukazuje průběh epidemie v Gruzii. Pro lepší představu je tento průběh porovnán s průběhem v ČR. Počty nových případů jsou vztaženy na 1 milion obyvatel. Počet obyvatel Gruzie se pohybuje okolo 3,7 milionu (bez obyvatel Abcházie).

Obrázek 1: 7-denní průměr nových případů onemocnění covid-19 na 1 milion obyvatel v Gruzii v porovnání s ČR. (2)

- První vlna

První případ koronaviru na území Gruzie byl zaznamenán 26. února 2020 a jeho původ byl vytrasovaný do Íránu (3). Následně se počet případů dostal na 15 k 9. březnu (4). Již od prvních případů byli nakažení lidé okamžitě umísťováni do karantény. 12. března vláda doporučila zavedení práce z domova tam, kde je to možné (5). K uzavření obchodů kromě lékáren a potravin bylo přistoupeno 19. března (6) z obav, že by mohlo dojít ke komunitnímu šíření viru. Stav nouze byl v zemi vyhlášen 23. března a opatření v podobě celonárodních lockdownu a zákazů vycházení byla zavedena od 31. března 2020. Epidemiologická situace v Gruzii se v průběhu května a června zdála být pod kontrolou a došlo k jistému rozvolnění restrikcí. Od 1. července 2020 byly hranice opět otevřené pro zahraniční turismus, který přináší nezanedbatelné finanční prostředky do gruzínské ekonomiky. K datu 11. července bylo v Gruzii od počátku pandemie evidováno 980 případů nákazy koronavirem (7).

Zatímco se celá země nacházela v lockdownu, gruzínská pravoslavná církev odmítla respektovat některá protiepidemická opatření. Nejvýraznějším bodem bylo – navzdory hygienickým doporučením – přijímání ze společného poháru a lžičce sdílených všemi účastníky bohoslužby (8). Úřady nedokázaly proti porušování pravidel na církevních setkáních zakročit.

- Druhá vlna

Za počátek druhé vlny můžeme označit září 2020, kdy došlo ke zvýšení počtu zachycených případů koronaviru (9). Vláda následně zpřísnila opatření týkající se ochrany dýchacích cest na veřejnosti, ale odmítla možnost plošného lockdownu. Později, od 9. listopadu bylo opět zakázáno noční vycházení kvůli stále rostoucímu počtu denní přírůstků nakažených (10). Kvůli stále se zhoršující situaci bylo přikročeno k dalšímu lockdownu od 28. listopadu 2020 do konce ledna 2021, pouze s krátkým předem plánovaným rozvolněním pro nákupní centra okolo Nového roku (11). S ustupující druhou vlnou, ale se stále trvajícím omezeními prodlouženými ještě v únoru 2021 se projevila únava obyvatelstva a začalo docházet k nepokojům (12). Po odeznění druhé vlny bylo spuštěno očkování západními vakcínami, jako první vakcínou od AstraZeneca od 15. března 2021 (13), později také Pfizer. Došlo k částečnému rozvolnění restrikcí.

- Třetí vlna

Ke kulminaci třetí vlny došlo v květnu 2021. Žádná další specifická opatření již nebyla přijata navzdory pomalému postupu očkování populace a blížícím se pravoslavným velikonočním svátkům (14). K rozvolnění došlo na přelomu června a července, kdy byla zrušená povinnost nosit roušky venku a noční zákaz vycházení 22.6. resp. 1.7.2021 (15).

- Další vlny

Na čtvrtou vlnu s dosud rekordními počty nově nakažených variantou viru delta reagovala vláda novými opatřeními, zejména zastavením hromadné dopravy a omezováním společenských akcí od 14.8.2021 (16). Tato opatření dopadla i na školy, které byly v prvních týdnech nového školního roku zavřené.

V průběhu páté vlny byl 1.12.2021 po vzoru evropských zemí zaveden pro zvládnutí pandemie tzv. zelený pas, který držitele opravňuje k účasti na společenských akcích. Pro zelený status je nutné

dokončené očkování, prodělaná nemoc nebo dostatečně čerstvě provedený test příslušného typu (17).

Šestá vlna koronaviru vrcholila v únoru 2022 a byla způsobena převážně variantou omikron (18). V této souvislosti byla upravená pravidla pro karanténu a izolaci, vzhledem k tomu, že především očkovaní lidé hlásili většinou pouze mírné příznaky této vysoce nakažlivé varianty. Po odeznění této vlny byla zrušena prakticky všechna protiepidemická opatření (19).

Nyní, v září 2022, se mluví o sedmé vlně, avšak zdá se, že již nebude život v Gruzii zásadním způsobem ovlivněn koronavirem způsobujícím covid-19.

3. Dopad pandemie na vzdělávání

Struktura obecného vzdělávacího systému v Gruzii je následující. Celkem 12 ročníků je rozděleno do tří stupňů (20): primární vzdělání – 6 let (ISCED 1), základní vzdělání – 3 roky (ISCED 2), sekundární vzdělání – 3 roky (ISCED 3). První dva stupně jsou povinné, třetí je nepovinný a je zakončen jistou obdobou naší maturitní zkoušky.

- Uzavřené školy

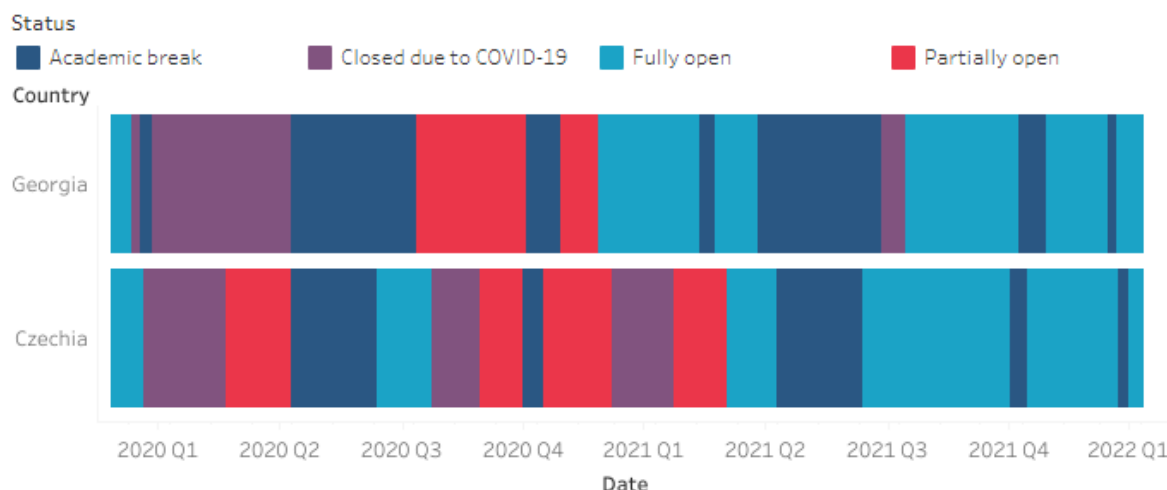
29. února 2020 bylo rozhodnuto dřívějším začátkem a prodloužením trvání jarních prázdnin o týden na 2.-16. března (21). V průběhu prázdnin pak bylo rozhodnuto o uzavření škol do 1. dubna (22). K otevření už ale před letními prázdninami nedošlo, jak je patrné z obrázku (Obrázek 2).

Podle dostupných informací při omezování prezenční výuky nebylo příliš rozlišováno mezi jednotlivými stupni vzdělávání. Výjimkou byl začátek školního roku 2020/2021, kdy v září byly školy dvou povinných stupňů (ročníky 1 až 9) otevřeny pro prezenční výuku alespoň mimo větší města, kde se nákaza touto dobou šířila rychle (23), ale třetí stupeň zůstával v módu distančního vzdělávání online. Za necelý měsíc však byly školy opět uzavřené pro všechny (24).

V následujícím období do konce roku 2020, kdy byly školy podle grafiky uzavřené částečně, zůstávala většina škol uzavřená i nadále. Především v městských oblastech s velkou koncentrací obyvatel přetrvávala online výuka, což také vyvolalo řadu peticí proti uzavírání škol (25) kvůli obavám rodičů o kvalitu online vyučování. V některých odlehlých regionech se naopak dosud nepodařilo – zejména kvůli chybějící infrastruktuře – zprovoznit online vyučování. V ojedinělých případech probíhala výuka ve školách díky tomu, že do těchto škol dochází velmi nízký počet žáků (např. okolo deseti) a že v těchto odlehlých oblastech byla patrně výrazně nižší virová nálož v populaci.

Na jaře 2021 probíhala výuka již prezenčně, stále se zvýšenými hygienickými nároky včetně ochrany dýchacích cest pro žáky 5.-12. ročníků (26) a pravidelného testování učitelů na přítomnost koronaviru (27).

Plošně byly školy uzavřeny ještě jednou na začátku školního roku 2021/2022 v průběhu čtvrté vlny, viz Obrázek 2. Od 15. září do 1. října probíhala výuka v online prostředí. Od 4. října byla obnovena prezenční výuka v plném rozsahu s povinností nosit ochranu dýchacích cest a s posílenými hygienickými opatřeními (28).

Obrázek 2: Uzavření škol v Gruzii v porovnání s ČR. (29)

Obrázek 2 ukazuje srovnání uzavření škol v Gruzii a v ČR. Data na obrázku končí 1. kvartálem roku 2022, avšak od té doby už k dalšímu plošnému zavírání škol nedošlo. Celkem byly školy v Gruzii uzavřeny 35 týdnů, z toho 19 úplně (ovšem v období vyznačeném jako částečně otevřené zůstávala většina škol uzavřená úplně.) V ČR to bylo celkem 46 týdnů, z toho 20 úplně (29). V roce 2022 již výuka probíhá standardně ve školách s možností přihlásit se k distanční výuce (30), (31). Novou výzvou pro vzdělávací systém nyní už nepředstavuje koronavirus, ale žáci z Ukrajiny, jejichž počet v Gruzii se pohybuje okolo dvou tisíc.

- Online výuka

Po prodloužených jarních prázdninách v březnu 2020 již nebyla obnovena prezenční výuka. Školy byly vyzvány ministerstvem, aby v nejvyšší možné míře využívaly možnosti komunikace na dálku. Ty na tuto eventualitu nebyly pořádně připravené, jelikož distanční výuka byla nyní zavedena v Gruzii, podobně jako jinde ve světě, úplně poprvé (32). Výuka byla i nadále povinná, avšak ne všichni žáci měli přístup zejména k výukovým online platformám. První ohlasy na zavedenou distanční výuku můžeme najít už během prvního týdne (33).

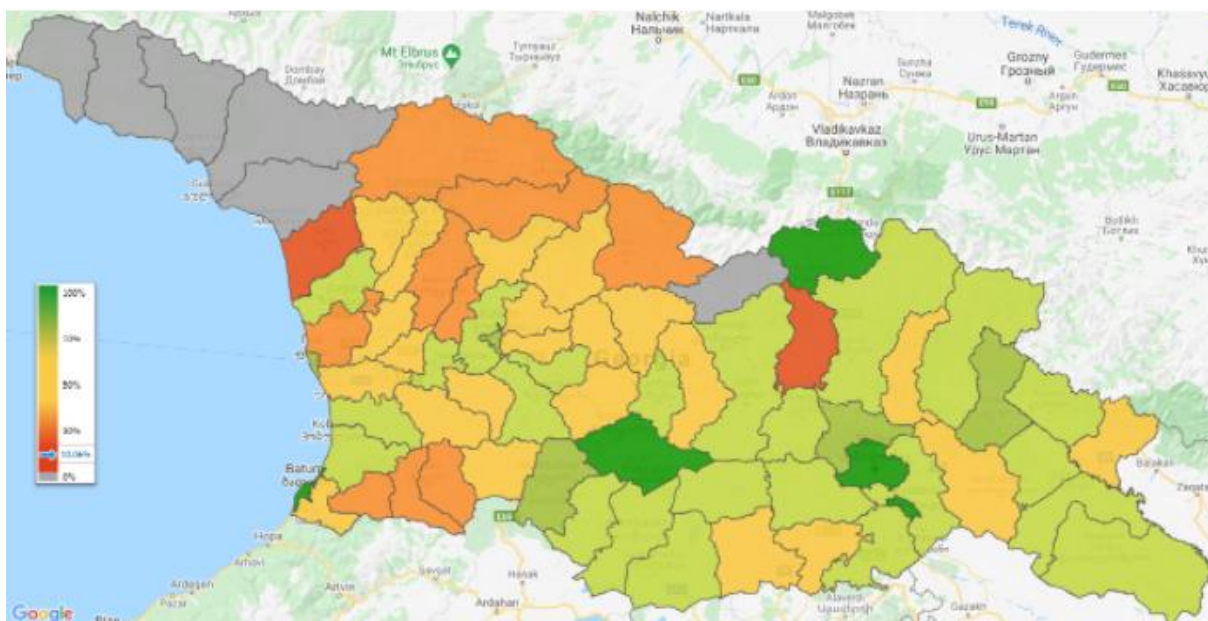
Jako první se projevil problémy s nedostatečnou infrastrukturou v odlehlých regionech a se socioekonomickými potížemi některých rodin v těchto oblastech, kde značná část žáků nemá přístup k počítači nebo Internetu. To platí i pro některé učitele. Úspěšnost zavádění online výuky často stála na úsilí jednotlivých aktivních učitelů, kteří si často museli poradit sami nebo se snažili zajistit počítače k zapůjčení pro své žáky. Dalším zmiňovaným problémem byl nedostatek elektronických výukových materiálů nebo alespoň chybějící centrální přehled o materiálech, které jsou k dispozici.

Experti na digitalizaci ve školství upozorňují, že není možné vytvářet falešná očekávání, že zavádění distanční výuky proběhne bez obtíží a že online vzdělávání začne okamžitě dosahovat skvělých výsledků, a to i v oblastech se kvalitní infrastrukturou.

Ministerstvo nakoupilo pro veřejné školy softwarové vybavení, zejména produkty Microsoft Teams a Office 365. Na soukromých školách byla pro distanční výuku preferovaná platforma Zoom. Další online platforma pro asynchronní výuku Feedc Edu byla zprovozněna na konci března 2020 (34). Její hlavní výhodou měla být skutečnost, že nevyžaduje vysokorychlostní připojení k internetu. Touto

dobou byl také spuštěn televizní program „Teleskola“ určený především pro domácnosti bez přístupu k Internetu (33).

Ani po třech měsících od začátku distanční výuky se nedařilo zajistit dostupné online vzdělávání pro všechny žáky a objevila se varování před prohlubujícími se nerovnostmi (35). Představitelka gruzínského ministerstva školství a vědy Mariam Chikobava uvedla v červnu 2020 v oborovém časopise სკოლის მართვა (Vedení školy), že online vyučování úspěšně zprovoznilo 88 % škol, z nichž většina využívala platformu MS Teams, s tím, že mírná většina žáků hodnotila nouzovou online výuku pozitivně a asi jen 12 % naopak negativně (36). To však nutně neznamená, že se do online výuky zapojilo odpovídající procento žáků. V roce 2019 byla totiž míra připojení domácností k Internetu (fixed Internet penetration) pouze asi 80 % (37). Míra připojení k Internetu v jednotlivých regionech je vidět na obrázku (Obrázek 3).

Obrázek 3: mapa míry připojení domácností k Internetu (Internet penetration) v Gruzii podle ComCom (38).

V průběhu druhé vlny koronaviru v září 2020 zůstala naprostá většina škol uzavřená a výuka probíhala nadále distanční formou. Touto dobou se objevily petice proti online výuce a za otevření škol ve spojitosti s obavami z nedobré kvality výuky i z dopadů distanční výuky na psychické zdraví dětí. Podle dotazníkového šetření byly za momentálně nejpalčivější problém vzdělávacího systému označeny nejčastěji právě obtíže spojené s online vyučováním (25).

Stále přetrvávaly problémy s nekvalitním internetovým pokrytím a s nedostatečnými počty zařízení v rodinách (38). Až 21 % domácností bylo bez připojení k internetu a až 38 % domácností bez počítače. Avšak i domácnosti s počítačem často narážely na problém, že se museli jejich členové o jeden počítač dělit ať už při práci z domova nebo při online vzdělávání více dětí (32). Docházka do hodin se během online výuky snížila. Vláda vyjednala s poskytovateli mobilního připojení k Internetu zvýhodněné balíčky pro učitele a žáky asi za polovinu tržní ceny. I tak ovšem zůstala cena 10 lari za měsíc velmi vysoká pro domácnosti pohybující se pod hranicí chudoby.

Část dětí v odlehlých regionech (až 40 %) obdržela od vzdělávacích institucí „vzdělávací balíček“ (learning package) obsahující studijní materiály pro samostudium (32). Některé děti měly údajně také dostávat výukové materiály a písemné zadání úkolů poštou. Zde se ale patrně již nejednalo o systematicky zavedený postup a podobná řešení vždy vycházela z aktivity jednotlivých učitelů.

K návratu dětí do škol došlo na jaře 2021. Vláda byla kritizována za to, že rozhodnutí otevřít školy bylo přijato překotně a že otevření škol není dobře připravené jak z technického a zdravotního hlediska, tak ani z pohledu metodických pokynů, jak pracovat s dětmi vracujícími se do škol po dlouhé době (39).

Poslední plošné uzavření škol přišlo na začátku školního roku 2021/2022 na vrcholu čtvrté vlny epidemie. Již předem, dokud nebylo jisté, jak začátek školního roku proběhne, se řešily otázky ohledně připravenosti vzdělávacího systému na další online výuku po roce a půl od prvního zavedení vzdělávání na dálku (40). Ukázalo se, že mnohé problémy zůstaly nevyřešené, především nadále nedostatečná infrastruktura a připojení k Internetu a také nedobrá technická a digitální gramotnost učitelů v některých případech. Nůžky nerovnosti v dostupnosti kvalitního vzdělání zůstaly široce otevřené. Naštěstí byly školy uzavřené už jen relativně krátce.

Tam, kde se podařilo online výuku realizovat, byly zkušenosti s jejím průběhem obecně velmi podobné těm v ČR. Nejčastější potíže spočívaly ve výpadcích videopřenosu vyučovací hodiny atp. Složitě bylo také udržení pozornosti žáků, i přes to, že ministerstvem doporučená délka online lekcí pro děti (ISCED 1) byla okolo 20 minut.

Ministerstvo v průběhu pandemie nikterak neupravilo kurikulární dokumenty na celostátní úrovni. Podle ministerstva jsou cíle uvedené v národním kurikulu obecné a není nutné je měnit. Školy a učitelé ministerstvo kritizovali v této souvislosti s tím, že to si nad problémy umylo ruce, když řeklo, že školy mají upravit výuku tak, aby i v průběhu distančního vzdělávání došlo naplnění požadovaných cílů, aniž by vydalo relevantní metodické pokyny (38). Některé školy nebo učitelé byli v tomto ohledu iniciativní, avšak většina z nich dosud nebyla zvyklá a připravená na větší míru autonomie. Některé dokumenty ministerstvo připravilo, například doporučení pro alternativní metody hodnocení v e-learningu (41) prostřednictvím Národního centra pro zvýšení kvality výuky (National Center for Educational Quality Enhancement).

Soukromé školy obecně zvládly realizaci výuky v době pandemie výrazně lépe. Ty byly zvyklé na svou autonomii, avšak mohly se také vždy spolehnout na kvalitní zázemí na rozdíl od veřejných škol především v odlehlejších oblastech. Přesto však došlo k poklesu zájmu o soukromé školy asi o 5 %, což může být vysvětleno finančními dopady na populaci v období pandemie (32).

Velký rozdíl v kvalitě realizované online výuky je zřejmý mezi oblastmi s dobrou infrastrukturou, zejména většími městy, v porovnání s odlehlými regiony (32), (42). Již tak výrazná propast v socioekonomické situaci a v nerovném přístupu ke kvalitnímu vzdělání se během pandemie jen více prohloubila. Během lockdownů se zvýšil objem využívání Internetu v Gruzii asi 2,2 krát ve srovnání s provozem před pandemií. Chudší obyvatelé bez připojení k Internetu se ale nemohli na tomto růstu podílet.

- Maturitní zkoušky

Obdobou naší maturitní zkoušky jsou v Gruzii tzv. jednotné národní zkoušky a v průběhu pandemie došlo k výrazným změnám jejich celkové podoby. Tyto změny však byly oznámeny již v únoru 2019 (43), tedy dříve než se nový koronavirus začal šířit po světě. Původně (od roku 2005) byly v jedenáctém ročníku povinné zkoušky ze zeměpisu, biologie, chemie a fyziky, ve dvanáctém ročníku potom zkoušky z gruzínštiny a literatury, z cizího jazyka, dějepisu a matematiky. S platností od roku 2020 byly zrušeny zkoušky v jedenáctém ročníku, zkoušky ve dvanáctém ročníku zůstaly zachovány s tím, že testy nyní budou hodnotit jednotlivé školy, aby mohla být zohledněna specifika jejich vzdělávacích programů.

Přijímací zkoušky na univerzity spadají rovněž pod jednotné národní zkoušky. Přijímací zkoušky se konají ze tří předmětů: gruzínština, cizí jazyk a jako třetí dějepis nebo matematika, s tím, že tento předmět je zvolen podle oboru, na který se uchazeč hlásí. V roce 2020 byl zrušen čtvrtý povinný test z obecných studijních předpokladů (general skills).

Požadavky k jednotným národním zkouškám nebyly nijak upravovány ani s ohledem na průběh pandemie a uzavření škol. Jednak mohla být úprava, která již snížila počet jednotlivých zkoušek, vnímána jako zlehčení a jednak je požadovaná úroveň dlouhodobě kritizována jako velmi nízká (32). Zatímco úspěšnost u jednotných národních zkoušek dosahuje 96 %, z mezinárodního srovnání (PISA 2018) vyplývá, že kvalita výuky v Gruzii je spíše nízká (70. příčka ze 78 v rámci srovnání OECD).

Ohled na koronavirus musel být brán při organizaci jednotných národních zkoušek. Zkoušky se konají na počítačích v národních testovacích centrech – National Assessment and Examinations Center (44). V roce 2020 byly úřady určitou dobu nejisté, jestli a kdy se budou zkoušky konat, ale nakonec rozhodly, že zkoušky proběhnou v plném rozsahu v červenci, avšak za dodržování přísných hygienických opatření (45). Studenti museli používat ochranu dýchacích cest a nechat si změnit teplotu. Mírně zvýšená teplota, která může souviset se stresem, nebyla diskvalifikujícím faktorem. Takoví studenti však měli vyhrazenou zvláštní místnost. Pro studenty v izolaci byl organizován náhradní termín zkoušek. V testovacích centrech nebylo možné z hygienických důvodů zprovoznit klimatizaci, což bylo částí veřejnosti kritizováno vzhledem k venkovním teplotám okolo 40 °C. V roce 2021 proběhly zkoušky standardně.

4. Poznámky a zajímavosti

Formálně jsou součástí Gruzie také dva separatistické regiony – autonomní republika Abcházie a oblast Jižní Osetie. Tyto regiony vojensky podporované Ruskem však fakticky nepodléhají centrální Gruzínské vládě. Průběh epidemie a opatření popsaná výše se proto nemusí shodovat se situací na těchto územích. Navíc je prakticky nemožné získat věrohodné statistiky z těchto regionů. Občasné zprávy jsou dostupné, ale spíše se jedná o reportáže s příběhy jednotlivých lidí nebo o tisková prohlášení separatistických orgánů. Tato práce se tedy na odtržená území nevztahuje. Jako zajímavost můžeme uvést, že Abcházie překročila v průběhu zvládnutí pandemie k povinnému očkování učitelů jedinou dostupnou vakcínou Sputnik-V (46).

V Gruzii jsou také školy, které vyučují v jazycích národnostních menšin, tj. v arménštině, azerbajdžánštině nebo ruštině. Jednotné přijímací zkoušky je možné vykonat kromě gruzínštiny také v ruštině, zejména pro zájemce o studium z Abcházie a Jižní Osetie. Mnozí z nich však preferují vysoké školy v Rusku.

Při srovnání období vánočních prázdnin podle obrázku Obrázek 2 může být na první pohled s podivem, že tyto prázdniny začínají v Gruzii později nežli u nás. Nejedná se o chybu; Vánoce se v Gruzii slaví podle pravoslavné tradice podle juliánského kalendáře, tedy 7. ledna.

Gruzínská pravoslavná církev je autokefální a má na obyvatelstvo přetrvávající velký vliv. Například v otázce očkování se velká část gruzínského obyvatelstva rozhodovala nikoliv podle rady lékařů, ale podle představitelů církve (47). Církev má tedy velký vliv na společnost jako takovou a jejím prostřednictvím i na průběh epidemie v zemi, který se dotýká i škol. Přímý vliv církve na podobu výuky v Gruzii však nemůžeme potvrdit.

Na počátku první vlny pandemie v Gruzii vyvolala rozruch skupinka českých turistů. Po návratu do ČR u nich byla prokázána přítomnost koronaviru s tím, že se museli nakazit v Gruzii (48). Je tedy zřejmé, že tou dobou už v Gruzii musel být nějaký nezachycený případ této nákazy. V době jejich pobytu byl ale počet zdokumentovaných případů v zemi pouhých 15 (4) a o situaci byl domněle dobrý přehled.

5. Závěr

V této práci jsme popsali průběh epidemie koronaviru v Gruzii a opatření zavedená v její souvislosti. Speciální pozornost jsme věnovali vlivu těchto opatření na vzdělávací systém a na kvalitu výuky jako takové. Dlouhodobý dopad uzavřených škol zatím hodnotit nemůžeme, ale již nyní, téměř rok od posledního plošného uzavření škol jsou dostupné studie shrnující základní statistické poznatky (32), (42).

Je zřejmé, že období uzavřených škol negativně ovlivní míru nerovností ve společnosti, ať už se bavíme socioekonomické situaci rodin nebo o vzdělanosti populace. Pandemie měla větší negativní dopad na již dříve znevýhodněné obyvatele.

Na základě zkušeností s realizací distanční výuky v Gruzii můžeme shrnout, že i přes všechny své nedostatky fungoval vzdělávací systém v ČR v době pandemie relativně dobře a můžeme být za to vděční. Základní problémy, se kterými se Gruzie potýká, jako nedostatečná infrastruktura, zejména připojení k Internetu, nebo chudoba obyvatelstva, nejsou v podmínkách ČR zdaleka tak rozsáhlé.

Vzhledem k tomu, že úspěšnější při realizaci distanční výuky byly soukromé školy v porovnání se školami veřejnými, můžeme u nich hledat inspiraci ke zlepšení vzdělávacího systému jako celku. Je sice zapotřebí odfiltrovat vliv skutečnosti, že soukromé školy mají kvalitní zázemí a dostatek finančních prostředků na rozdíl od veřejných škol v odlehlých regionech, nicméně jejich úspěch spočívá také v jejich efektivním vedení. Na základě těchto poznatků můžeme doporučit posílení autonomie škol.

6. Seznam citovaných zdrojů

1. Georgian airports checking passengers for coronavirus. *JAM news*. [Online] 27. Jan 2020. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/georgian-airports-checking-passengers-for-coronavirus/>.
2. **Hannah Ritchie, Edouard Mathieu, Lucas Rodés-Guirao, Cameron Appel, Charlie Giattino, Esteban Ortiz-Ospina, Joe Hasell, Bobbie Macdonald, Diana Beltekian and Max Roser.** Coronavirus Pandemic (COVID-19). *Published online at OurWorldInData.org*. [Online] COVID-19 Data Repository by CSSE at Johns Hopkins University, 2020. [Citace: 2. září 2022.] <https://ourworldindata.org/coronavirus>.
3. Coronavirus comes to Georgia. *JAM news*. [Online] 26. Feb 2020. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/coronavirus-comes-to-georgia/>.
4. Who and how - the first 15 cases of coronavirus in Georgia. *JAM news*. [Online] 09. Mar 2020. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/who-and-how-the-first-15-cases-of-coronavirus-in-georgia/>.
5. Georgian government suggests working from home, self-isolation and quarantine. *JAM news*. [Online] 12. Mar 2020. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/georgian-government-suggests-working-from-home-self-isolation-and-quarantine/>.
6. Stores in Georgia close save pharmacies, groceries – army moves to barracks. *JAM news*. [Online] 19. Mar 2020. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/coronavirus-georgia-close-pharmacies-groceries/>.
7. Georgia: almost half of all "imported" covid-19 infections came from Russia. *JAM news*. [Online] 29. Jul 2020. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/georgia-almost-half-of-all-imported-covid-19-infections-came-from-russia/>.
8. Georgian Orthodox church: “Refusing communion from a shared cup is refusing the Savior”. *JAM news*. [Online] 25. Mar 2020. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/georgian-orthodox-church-refusing-communion-from-a-shared-cup-is-refusing-the-savior/>.
9. Unprecedented coronavirus outbreak in Georgia, record high numbers, new deaths. *JAM news*. [Online] 24. Sep 2020. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/227-new-cases-of-infection-recorded-in-georgia/>.
10. 10 p.m. quarantine curfew in Georgia starting Nov. 9. *JAM news*. [Online] 08. Nov 2020. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/coronavirus-in-georgia-news-travel-restrictions-curfew-isolation-tbilisi/>.
11. Georgia: strict new coronavirus restrictions until end of January 2021. *JAM news*. [Online] 26. Nov 2020. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/georgia-severe-new-coronavirus-restrictions-until-end-of-january-2021/>.
12. Civil disobedience rallies in Tbilisi, Batumi against curfew. Photo report. *JAM news*. [Online] 07. Feb 2021. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/rallies-in-tbilisi-and-batumi-against-curfew-georgia-news-coronavirus-photo/>.

13. Georgian Orthodox Church refuses to join pro-vaccination campaign. *JAM news*. [Online] 17. Mar 2021. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/georgian-orthodox-church-refuses-to-join-pro-vaccination-campaign/>.
14. Peak infection of third Covid wave expected in Georgia at the end of April. *JAM*. [Online] 22. Apr 2021. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/peak-infection-of-third-covid-wave-expected-in-georgia-at-the-end-of-april/>.
15. Georgia abolishes mandatory mask-wearing outdoors, curfew to be lifted on July 1. *JAM news*. [Online] 22. Jun 2021. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/georgia-abolishes-mandatory-mask-wearing-outdoors-curfew-to-be-lifted-on-july-1/>.
16. Georgia imposes three-week Covid-19 restrictions, public transport won't operate. *JAM news*. [Online] 13. Aug 2021. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/georgia-imposes-three-week-covid-19-restrictions-public-transport-wont-operate/>.
17. Covid-19 green passes come into force in Georgia - Here is what you need to know about them. *JAM news*. [Online] 1. Dec 2021. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/covid-19-green-passes-come-into-force-in-georgia-here-is-what-you-need-to-know-about-them/>.
18. Head epidemiologist: Georgia to reach peak of the 6th Covid-19 wave in February. *JAM news*. [Online] 11. Jan 2022. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/head-epidemiologist-georgia-to-reach-peak-of-the-6th-covid-19-wave-in-february/>.
19. 'Coronavirus pandemic is coming to an end' - Georgia removes most of Covid restrictions. *JAM news*. [Online] 22. Mar 2022. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/coronavirus-pandemic-is-coming-to-an-end-georgia-removes-most-of-covid-restrictions/>.
20. **National Center For Educational Quality Enhancement**. Education System. [Online] 2020. [Citace: 30. srpna 2022.] <https://eqe.ge/en/page/parent/7/ganatilebis-sistema>.
21. Third case of coronavirus comes to Georgia from Iran. *JAM news*. [Online] 29. Feb 2020. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/third-case-of-coronavirus-comes-to-georgia-from-iran/>.
22. Education interrupted in Georgia until April 1. *JAM news*. [Online] 11. Mar 2020. [Citace: 7. září 2022.] <https://jam-news.net/education-interrupted-in-georgia-until-april-1/>.
23. School cancelled in major cities after massive COVID-19 spike in Georgia. *OC Media*. [Online] 11. Sep 2020. [Citace: 25. září 2022.] <https://oc-media.org/school-cancelled-in-major-cities-after-massive-covid-19-spike-in-georgia/>.
24. **Jibuti, Tako**. School's out: Georgian children on studying from home. Photo story. *JAM news*. [Online] 23. Nov 2020. [Citace: 21. září 2022.] <https://jam-news.net/georgia-coronavirus-school-online-studies-stories/>.
25. **Elene Ergeshidze, The Caucasus Datablog**. Datablog | Georgian parents are concerned about online learning. *OC Media*. [Online] 22. Sep 2020. [Citace: 25. září 2022.] <https://oc-media.org/features/datablog-georgian-parents-are-concerned-about-online-learning/>.

26. **Dumbadze, Ana.** Corona Updates. *Georgia Today*. [Online] 11. Feb 2021. [Citace: 30. května 2021.] <http://gtarchive.georgiatoday.ge/news/23893/Corona-Updates>.
27. **Ministry of Education and Science in Georgia.** To prevent the spread of the virus, a teacher test was conducted for the first time at Tbilisi Public School No.144. [Online] 10. Apr 2021. [Citace: 30. května 2021.] <https://www.mes.gov.ge/content.php?id=12005&lang=eng>.
28. In-person studies to resume on October 4 in Georgia. *JAM news*. [Online] 29. Sep 2021. [Citace: 21. září 2022.] <https://jam-news.net/in-person-studies-to-resume-on-october-4-in-georgia/>.
29. **UNESCO Institute for Statistics.** COVID-19 Education Response. *UNESCO map on school closures*. [Online] March 2022. [Citace: 16. září 2022.] <https://covid19.uis.unesco.org/global-monitoring-school-closures-covid19/country-dashboard/>.
30. Schools to resume on January 17, hybrid classes allowed. *Agenda.ge*. [Online] 13. Jan 2022. [Citace: 21. září 2022.] <https://agenda.ge/en/news/2022/81>.
31. Gov't limits distance learning in schools for new academic year. *Agenda.ge*. [Online] 14. Sep 2022. [Citace: 21. září 2022.] <https://agenda.ge/en/news/2022/3516>.
32. **Adeishvili, Givi; Amashukeli, Davit; Eristavi, David; Tushurashvili, Goga.** COVID-19 and the Georgian Education Sector. *Institute for Development of Freedom of Information*. [Online] 2021. [Citace: 20. září 2022.] <https://idfi.ge/public/upload/Analysis/COVID-19%20and%20the%20Georgian%20Education%20Sector%20ENG.pdf>.
33. **Gorgodze, Salome.** ონლაინწავლება – რა გამოწვევების წინაშე აღმოჩნდა სისტემა, სკოლა, მასწავლებლები (Online výuka - jakým výzvám čelí systém, škola, učitelé?). *პუბლიკა (Publika.ge)*. [Online] 27. Mar 2020. [Citace: 30. května 2021.] <https://publika.ge/article/onlainswavleba-ra-gamowvevebis-winashe-aghmochnda-sistema-skola-maswavleblebi/>.
34. Education Ministry Offers Feedc Edu Online Education Platform to Public Schools. *Caucasus Business Week (cbw.ge)*. [Online] 31. Mar 2020. [Citace: 25. září 2022.] <https://cbw.ge/culture/education-ministry-offers-feedc-edu-online-education-platform-to-public-schools>.
35. **Tsaava, Maradia.** Georgian schools in the new coronavirus reality. *JAM news*. [Online] 15. May 2020. [Citace: 21. září 2022.] <https://jam-news.net/georgian-schools-in-the-new-coronavirus-reality/>.
36. **Chikobava, Mariam.** საქართველოს განათლების სისტემა და პანდემიის გამოწვევები (Vzdělávací systém Gruzie a pandemické výzvy). *სკოლის მართვა (Vedení školy)*. #2, červen 2020, ISSN 1512-0279, stránky 12-20. Dostupné z mastsavlebeli.ge (Učitel.ge) <http://mastsavlebeli.ge/wp-content/uploads/2020/06/%E1%83%A1%E1%83%99%E1%83%9D%E1%83%9A%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%9B%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%95%E1%83%90-2020-2-web.pdf>.
37. **Communication Commission.** COMCOM ANNUAL REPORT 2019. [Online] 02. Jun 2020. [Citace: 25. září 2022.] <https://comcom.ge/en/news/press-releases/comcom-annual-report-2019.page>.

38. **Chkareuli, Tamuna.** Violets for megabytes: online learning in Georgia leaves students disconnected. *OC Media*. [Online] 20. Nov 2020. [Citace: 30. května 2021.] <https://oc-media.org/features/violets-for-megabytes-online-learning-in-georgia-leaves-students-disconnected/>.
39. Are Georgian schools ready to reopen on February 15? *JAM news*. [Online] 10. Feb 2021. [Citace: 27. září 2022.] <https://jam-news.net/georgia-pandemic-coronavirus-school-opening/>.
40. **Narimanishvili, Nino.** Schools in Georgia: How to protect children from both Covid-19 and loneliness of distance learning? *JAM news*. [Online] 15. Aug 2021. [Citace: 29. srpna 2022.] <https://jam-news.net/schools-in-georgia-how-to-protect-children-from-both-covid-19-and-loneliness-of-distance-learning/>.
41. **National Center for Educational Quality Enhancement.** Alternative evaluation methods in e-learning. [Online] 10. May 2020. [Citace: 27. září 2022.] <https://eqe.ge/res/docs/onlineassessments-converted.pdf>.
42. **UNICEF Georgia.** Georgia Education Fact Sheet 2020. [Online] 2020. [Citace: 19. září 2022.] <https://data.unicef.org/wp-content/uploads/2020/11/FinalGeorgia-Education-Fact-Sheet-2020.pdf>.
43. Georgia axes secondary school exams in controversial education reforms. *OC Media*. [Online] 11. Feb 2019. [Citace: 25. září 2022.] <https://oc-media.org/georgia-axes-secondary-school-exams-in-controversial-education-reforms/>.
44. National Assessment and Examinations Center. *NAEC.ge*. [Online] <https://naec.news/>.
45. **Petriashvili, Diana.** How Georgia will hold its first exams in the Covid-19 era. *JAM news*. [Online] 12. Jun 2020. [Citace: 26. září 2022.] <https://jam-news.net/georgia-exams-coronavirus/>.
46. Covid-19 vaccination to become mandatory for teachers in Abkhazia. *JAM news*. [Online] 17. Dec 2021. [Citace: 25. září 2022.] <https://jam-news.net/covid-19-vaccination-to-become-mandatory-for-teachers-in-abkhazia/>.
47. Georgian Orthodox Church refuses to join pro-vaccination campaign. *JAM news*. [Online] 17. Mar 2021. [Citace: 25. září 2022.] <https://jam-news.net/georgian-orthodox-church-refuses-to-join-pro-vaccination-campaign/>.
48. Czech tourists in Georgia test positive for coronavirus at home – where'd they get it? *JAM news*. [Online] 16. Mar 2020. [Citace: 25. září 2022.] <https://jam-news.net/czech-tourists-return-home-with-coronavirus-but-it-is-unclear-whether-they-brought-the-virus-to-georgia-or-caught-it-there/>.